

דור דור

אזרע

חוג גינון במושב יסודות

תדפיס של עלה תאנה. יצירה מסדנת אמנות מהטבע

מרבית הציבור החרדי חי חיים עירוניים ומנותקים מהטבע. אבישי הימלפרב, מייסד ומנכ"ל עמותת 'לשומרה', מסרב להשלים עם העובדה הזו ופועל כדי לקרב את הטבע וההלכות הכרוכות בו לכל בית בישראל, ובמיוחד לדור הצעיר

צילום: עמותת לשומרה

אבישי הימלפרב

גינה אנכית פורחת בתכנית הגינה החינוכית בגן ילדים בבני ברק

תלמידי המוסד נרתמו לסייע בתחילת המלחמה

"זה קרה בימים הלוהטים של בין הזמנים האחרון. שרב קיצוני, ישראל הסתגרה מאחורי חלונות מוגפים ומזגן שפועל מסביב לשעון. חמי (הרב אליאב מאיר, רב מושב גמזו לשעבר, ל"א.) מתקשר לספר לי שפגש את אחד מחקלאי המושב, יהודי מבוגר ואיש אדמה וותיק, שסיפר לו שהוא חושב לוותר על-בציר הענבים השנה, למרות מזג האוויר הפוגע בפירות הבשלים. הבציר הוא עסק מורכב ויקר, והמכירות מדשדשות. הוא שאל אם יש לי רעיון איך נוכל לעזור לו. רעיונות יש, אבל לא תמיד קל ליישם אותם; כיום, אני כבר רגיל לתחושה של רעיון שמדגדג מבפנים, מנסה להתפרץ החוצה ופוגש מציאות שלא תמיד מתיישרת איתו. הצוות שלי היה בעיצומן של חופשות משפחתיות, המדריכים עסוקים בבין הזמנים, כך שנאלצתי להפוך את הרעיון למציאות באמצעים דלים למדי".

הרעיון של אבישי הימלפרב, מייסד ומנכ"ל עמותת לשומרה, היה כזה: החקלאי זקוק ללקוחות שירכשו ממנו את הענבים הנהדרים שלו, המשפחות מחפשות פעילות בין הזמנים חוייתית, ו'לשומרה' תמיד מחפשים עוד דרך לחבר את הציבור עם עבודת האדמה וההלכות הקשורות בה. "פרסמנו מודעה המזמינה את הציבור להגיע לקטיף עצמי שכולל דוכן ובו ניתן יהיה לבצע תרומות ומעשרות בהידור, כמטע של חקלאי ירא שמיים שזכה לשמור כבר שבע שמיטות. הידיעה התחילה להתגלגל בריכוזים חרדיים. להפתעתי הגדולה, הייתה נהירה המונית לכרם. משפחות הגיעו על טפן, בצרו אשכולות עסיסיים, שילמו לפי משקל לנכדיו של החקלאי שעמדו מאחורי שולחן מתקפל ובהו בתדהמה במתרחש. בשבוע לאחר מכן גל החום שכך במקצת ואלפי מבקרים נוספים שטפו את הכרם; עד כדי כך שדיווחו על פקקי תנועה ברחובות המושב. העמדתו סדרנים שיכוונו את התנועה ושילוט מפורט, הכרם הלך והתרוקן מענבים, והחקלאי הנרגש לא הפסיק להודות. זה היה רגע שבו הבנתי יותר מהכל, מה המשמעות של העשייה שלנו וכמה עמוק זכינו להיכנס לתודעת הציבור. נקודת המפגש בין חקלאות, צימאון עצום של הציבור לחיבור לטבע, והנגשה של ידע הלכתי מעמיק".

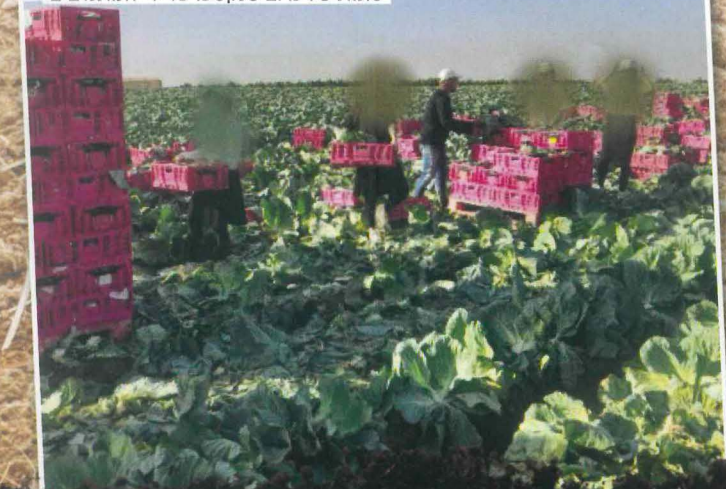
פרויקט של טיפוח חצרות בניינים בירושלים

קטיף מגינת התלמוד תורה

וזה הכפפה שאבישי הרים: לקרב את הציבור אל הטבע, או אם תרצו – לקרב את הטבע לציבור שומרי המצוות. הוא התחיל בסיורי השמיטה, שעל אף שלא לוו בפרסום או ביח"צ מדוקדק – הביאו למעלה מ-7,000 ילדים תוך זמן קצר. כשהשמיטה הסתיימה, החקלאים חזרו לעבוד ואבישי יכל סוף סוף לנוח, התפתחו ענפים חדשים. היום, שמיטה וחצי אחרי, הפעילות חולשת על ריכוזים חרדיים מצפון ועד דרום, בעשרות ערים בארץ. תוך שהם מפעילים חוגי גינון לכל הגילאים דרך מוסדות הלימוד ומתנ"סים; סיורי טבע וסיורי טבע אורבני ("בתקופת החנטה אתם יכולים לצאת החוצה עם הילדים ולגלות באיזה שלב עצי הפרי סביבכם עומדים מבחינה הלכתית", מציע אבישי בהתלהבות של אדם שמתרגש באמת מהטבע); פרויקטים מוניציפליים שונים המחברים בין עולם הטבע למערכת החינוך, לצד פרויקטים קהילתיים של בנייני מגורים נקיים ומטופחים והקמת גינות קהילתיות פורחות ואפילו התנדבות חקלאית שצברה תאוצה בחודשים הראשונים של המלחמה.

טונות של כרוב שנקטפו על ידי המתנדבים

הכירו את אבישי הימלפרב, מייסד ומנכ"ל עמותת 'לשומרה', שנוסדה כדי לחבר את הטבע המופלא שהעניק לנו הקב"ה לציבור החרדי, דרך ערכים יהודיים ותורניים. דרך לימוד חויתי של המצוות התלויות בארץ, היכרות עם הטבע הסובב אותנו, אפילו בתוך העיר הסואנת, ושמידה על סביבה נקייה וברת קיימא.

העמותה קמה לראשונה בשנת השמיטה תשע"ה, כשאבישי הימלפרב זיהה את הכמיהה ההדדית של החקלאים שומרי השמיטה ובני התורה הלומדים את הלכותיה בדקדוק רב, להיפגש זה עם זה. כך יצאו לדרך סיורים מודרכים בשדות השומטים של מושב גמזו ובהמשך גם במושבים יסודות ובית חלקיה.

"הייתי ילד רחפן, סקרן ומאד מחובר לטבע", מספר אבישי על הילדות בהר נוף, שם נזרעו הזרעים הראשונים. "תמיד אמרתי בדיחות שהחצר שלי היא החצר הגדולה ביותר בשכונה, כי כל שטח אדמה היה חשוב לי כאילו היה שלי, ואת רוב שעות היום הייתי מבלה בסיוורים מלהיבים בטבע מסביב לשכונה. בחזור מהת"ת הייתי הולך דרך היער; תמיד היה עוד חבר חולמני כמוני שהתלווה אליי. מצאתי ביער צבים, חרקים וצמחים מעניינים. בחצר (האמיתית) שלי היו 35 צבים. אז זה עוד היה חוקי, היום הם בסכנת הכחדה. בשלב מסוים נולד הדור השני, כשאני וילדי השכנים עוקבים ברתק אחר כל השלבים.

"התייתמתי מאבי כשהייתי בן 15. שנים אחדות לאחר מכן נישאה אימי שוב, עם בן מושב גמזו, ועברנו להתגורר שם. במושב מצאתי עולם חדש ומופלא. התחלתי להציק לחקלאים סביבי בשאלות בלתי פוסקות; כך למדתי מקרוב על עולם הטבע ועבודת האדמה. בהמשך, כבר כאברך כולל, העברתי חוגי גינון לילדים ועברתי הכשרה מקצועית ומקיפה בתחום הגננות הטיפולית. גיליתי כמה הציבור שלנו רחוק מעולם הטבע ועבודת האדמה. אני מעריך שכ-20% מהציבור לא מתחברים לטבע, כ-20% ממנו קשור לטבע בכל נימי נפשו וכל השאר נמצאים איפשהו על הרצף. חלק גדול מהם פשוט לא יודעים עד כמה החיבור לטבע יכול לעשות להם טוב. כשהם נחשפים ולומדים להכיר, מתעורר משהו. לכל אותם 80% הטבע פשוט לא היה נגישי".

קטיף כוסברה בעוטף עזה

מסע במדבר במסגרת קורס להדרכת טיולים

מדידה המרחק הדרוש למניעת כלאים

חוג חקלאות בשילוב למידה על כלאים

גינת נוי טיפולית בגן ילדים במודיעין עולית

עשרות טונות של ענבים שנקטפו על ידי משפחות שבאו לסייע בבציר אוצר ביד"ב במושב יסודות

מסיק זיתים חוויתי

"בשלב מסוים הפעילות התרחבה כל כך, שכבר לא היו לנו מדריכים ומדריכות לשבץ. החלטנו לפתוח הכשרה ייעודית שרוב הבוגרים שלה השתבצו בתוכניות שלנו. יש לנו קורס גינון טיפולי בהתמחות בסמינר הישן בירושלים וקורס נשים נוסף באלעד. אחרי 3 מחזורים, אנחנו מתכננים לפתוח מחזור מיוחד לגברים, כרגע בוחנים אם יש ביקוש. קורס אחר שלנו הוא "תקן פלוס", הכשרת מדריכי טיולים מסוג שונה. משום מה, בלא מעט מוסדות לימוד, טיולים בטבע נתפסים כדבר משעמם, והתלמידים - ואולי גם ההורים שלהם - מצפים לאטרקציות. אנחנו מכשירים מדריכים שיהיו מסוגלים להפוך את הטבע עצמו לאטרקציה: ינווטו עם הילדים במרחבים, ילמדו אותם מה מותר ללקט לאכילה ומה אסור, כדי להפוך את הטיול להרפתקה. את הקורס הזה עשינו בשיתוף עם ישראל שפירא, מנכ"ל טיולים ותיק".

כיום, וכעמותה שפעילותה מבוססת על סיורים בחוץ כמו גם על קיום לימודים במוסדות הלימוד, איך צלחתם את תקופת הקורונה והמלחמה?

"בתחילת הדרך היו לי רעיונות גדולים, ידע כלכלי מצומצם למדי. למרות שהסיורים היו הצלחה גדולה, מבחינה כלכלית הם היו

פחות מוצלחים. כשהחלטתי להמשיך אחרי השמיטה הראשונה, ידעתי שאני קופץ למים עמוקים; לא ידעתי עד כמה עמוקים. אני חושב שהקב"ה מסתיר את זה מיזמים, כדי שהם ימשיכו לקדם את החלום בלי לשקוע בספקות וחששות. אבל המהמורות בדרך הביאו אותנו לאיפה שאנחנו היום. הקורונה הגיעה כשכבר היינו במקום טוב, אפילו גייסנו פילנתרופיה, אולם בבת אחת נסגר צינור ההכנסה שלנו, כשמוסדות הלימוד הפסיקו לפעול. פיתחנו חוגים שיכניסו תוכן ועניין בילדים המשועממים בבית. אחת האימהות סיפרה לי שהבן שלה, ילד שהתקשה מאד בלימודים ולא הצליח להבין מילה, הפך להיות "הרב" של ילדי השכונה לעניין מצוות התלויות בארץ. בעקבות החוג הוא התחבר כל כך לעולם הטבע והאדמה, שהוא התחיל לחקור את הנושא מיוזמתו וללמוד את ההלכה. לפני מספר ימים הגעתי לבית חלקיה, ופתאום אחד מבחורי ישיבת "שערי שמועות" זיהה אותי וניגש לספר לי כמה הם היו משמעותיים עבורו כילד בבידוד בקורונה.

במלחמה הקמנו מחלקת התנדבות חקלאית, היו לנו אלפי מתנדבים שתמכו בחקלאים הנואשים ובחקלאות היהודית שחשובה לנו כל כך. היה אפילו חקלאי שהגיע למצב קשה כל כך, שהוא שקל להמשיך את העבודות גם בשבת. כששמעתי על זה, שלחתי אליו קבוצת מתנדבים מתאימים שיתגברו את הצוות והוא התחייב שהמשק שלו ימשיך לשמור שבת".

ברגע האחרון כשעוד אפשר לשתול לפני החורף, מה אתה ממליץ לשתול בגינת הירק הביתית?

"עכשיו זה זמן טוב לתפוחי אדמה. קחו את תפוחי האדמה שכבר הוציאו 'עניינים' וירקות וטימנו אותם באדנית מלאה אדמה. באביב, לקראת פסח, יהיו לכם המוני תפוחי אדמה קטנים וטעימים. לא כל הילדים יהיו מסוגלים להמתין זמן ארוך כל כך לתוצאות, ולכן אפשר לשתול גם ירקות אחרים כמו בצלים וירקות שורש, חוץ מבטטה שהיא ירק קייצי. גם תותים אפשר לשתול, ולהצימד להנחיות ההלכתיות בבדיקה ואכילה. עוד צמחים שקל וחוויתי לגדל בבית הם צמחי תבלין: אפשר לגדל צמחי תבלין עזי ניחוח, לשטוף ולבדוק היטב ולהכין מהם חליטות. אחרי ההכנה, מעבירים את הנוזל במסננת בד"ץ שלוכדת חרקים שהצליחו לחמוק. באותה צורה אפשר ליהנות גם מצמחי תבלין בטבע.

"הפעילות החקלאית הכי מומלצת לעונה הזו בעיניי היא מסיק זיתים מוקדם. בעוד זמן קצר הזיתים יבשילו, וגם החרקים יבקרו אותם בהמוניהם. כל שנה בחשוון אני אוהב למסוק זיתים ולכבוש אותם, ולהנות במשך חורף שלם מהטעם המיוחד שלהם. אפשר למצוא עצי זיתים בטבע, אבל כדאי למסוק רק מעצים שאינם מושקים, כי העצים המושקים מתחילים להיות נגועים בחרקים כבר בחודש אלול".

גיטון טיפולי

אתה בקי בהלכות המצוות התלויות בארץ. אילו הלכות אתה נהנה לחדש לאנשים?

"בהלכות אלו אני נתקל לא פעם בהימנעות, מתוך חשש לעבור איסורים. אנשים מעדיפים לא לגדל ירק או פרי מסוים, בגלל נגיעות, במקום לגדל את הפרי יחד עם הילדים, תוך למידת פרטי ההלכה בצורה חוויתית, גם אם לא יאכלו לבסוף את הפרי. כך גם בתחום התרומות והמעשרות, פעמים רבות אנשים מעדיפים לוותר על גידול צמחי מאכל בגלל חוסר בקיאות בדיני מעשרות, במקום לברר את ההלכה ולזכות במצווה שלא זכו לקיים עדיין. זה אחד הדברים שאני שם לנגד עיניי - לקרב את ההלכות החשובות האלו לכל בית, כדי שאנשים יזכו לקיים אותן ולא רק להימנע מהן.

עוד דוגמה: הלכות כלאיים. אלו הלכות שאנשים מכירים באופן חלקי ונבהלים כשהם רואים צמחים שונים שענפיהם משתרגים זה בזה. ברוב הצמחים, כשיש את המרחק הדרוש מהנקודה ממנה הם יוצאים מהקרקע, אין איסור כלאיים. בערים חרדיות רבות יש כוללים מעל גני ילדים; לא פעם קורה שגננות שעברו את ההכשרה שלנו ושתלו יחד עם ילדי הגן גינה נהדרת, נתקלות באברכי כולל שעברו ליד הגן בדרכם לכולל ונבהלים ממה שנראה כמו כלאיים. למי שמעיר או שואל, אני מנחה אותן להגיד שזו ההלכה שהן למדו ואפשר לברר אותה בבית המדרש של הרב אפרתי. בגינות הראשונות שהקמנו בגני ילדים במודיעין עילית, ביקשו הגננות לשאול את רב העיר, הרב קסלר, אם הן יכולות לערוך בעצמן הפרשת תרומות ומעשרות או שיש לקרוא לתלמיד חכם. התשובה שלו הייתה שאם הן יודעות היטב את ההלכות, אין שום הבדל בין הפרשת חלה להפרשת תרומות ומעשרות".

קטיפ עצמי של ענבים בכרמי גמזו בקיץ האחרון

למידת התמצאות במרחב בעזרת גרמי השמים

קטיפ סלרי בעוטף עזה

חקר חרקים

למידה על סוגי אבנים בהדרכת טיולים

איך נראית הגינה האישית שלך, ומהו הצמח האהוב עליך ביותר?

"אני גר במושב, בבית עם חצר גדולה; יש לי פריבילגיות שאין לעירוניים. לפני כמה שנים קניתי בטטה סגולה, ירק נדיר יחסית. השרשתי אותה כמו שמשרישים בטטה והעברתי לאדמה. בטטה היא ירק חד שנתי אבל גדלה כל שנה מחדש. מאז, יש לי ערוגה קטנה של בטטות סגולות שמעשירות את הארוחות. עוד משהו מעניין שקורה בגינה שלי; אני משתמש בפסולת אורגנית רטובה כקומפוסט לאדמת החצר. מידי פעם זורק ערימות של קליפות ושאריות בפינות שונות בגינה ומכסה באדמה. להפתעתי, כמה מאותן שאריות נבטו וקיבלו חיים חדשים. אחרי ששללתי איסורי כלאיים, טיפחתי את השתילים הקטנים האלו והיום יש לנו שם עץ זית, עץ לימון, עץ רימון ואפילו גפן.

"הצמח האהוב עליי הוא אתרוג. לאתרוג תימני יש טעם מעניין ומיוחד. מבחינה הלכתית, אתרוג שונה מפירות אחרים, כי מה שקובע לאיזו שנה הוא שייך הוא מועד הלקיטה. בכל ט"ו בשבט מיד עם צאת הכוכבים אני נוהג לקטוף אתרוג, להפריש ממנו תרומות ומעשרות ולהכריז שזה עתה הפכתי ליהודי הראשון בעולם שקיים את המצווה לשנה זו. בשנה שעברה קיימנו מעמד חגיגי בבית חלקיה, בהשתתפות הרב בן ציון קוק והרב הלל פלאי. ערכנו ויץ מוגש לתוך הלילה תוך שהמצווה היומיומית - ועם זאת רחוקה מידי - מקבלת מעמד של כבוד".

זיץ ליל ט"ו בשבט

אבישי הימלסר, במעמד הפרשת מעשרות של השנה החדשה "הראשון בעולם" מאתרוגים תימניים, עם הפוסק הגאון הרב בן ציון הכהן קוק שליט"א